

Májusi évfordulók

Hollósy Simon festőművész (1857 február 2 -1918 május 8)
Május szülötte *dr. Jakabffy Elemér* (Lugos,1881. május 17 - Szatmárnémeti,1963. május 19.)
(ehavi klubestünkön B. Kovács Júlia róla tart előadást - valamint lásd jelen számunkban
Csapoly Miklós írását "Díszmagyar" címen)

Otthonról haza

Wertán Zsolt: Emlékek a 2000. évi körutazásról

Javában megy a busz, amikor *dr. Issekutz Sarolta* szól: "kis pálinkát kínálok mindenkinek, hogy Gyuri bácsi szavai minél mélyebbre szívódjanak." Mező Béla hozzáfűzi "a pálinka belső pulóver".

Dr. Szarka Gyuri bácsi leszögezi: "Ez az út is honismereti műhely. Nem szorosan vett erdélyi úton, hanem a Kárpát medencében utazunk, ami egységes egész. Ennek egy szeletét látjuk."

Abonyi Szent István-híd. Szent István az első nyugati szent, akit a keleti kereszténység elfogadott, 900 év késéssel ugyan, de szentként befogadták. A román média még mindig hallgat a szentként való elismerésről. Szent István hidat képez a keleti és a nyugati kereszténység között.

Az erdélyi Résekben, vagyis a Partiumban járunk. Ez a terület néha a Magyar Királysághoz tartozott, néha máshová. Gyulafehérváron 2009-ben lesz a millennium. A székesegyház eredetileg négytornyú volt. Ide telepítette Szent László a nagyváradi püspökséget.

Nagyvárad (Oradea). A Magyarok Nagyasszonya minden sorscapás dacára is óv minket. Történelmünk nagy személyiségeinek is igen nagy szerepe van megmaradásunkban.

Ezzel kapcsolatos a Kiss Stúdió művész párosa előadásának címe: "*A megtartó erő*". *Kiss Török Ildikó* ragyogó megjelenítésével *Kocsis István* monodrámáját, az *Arva Bethlen Kata* főbb részleteit élvezzük:

"Halljad Haller László, te füzfaága legény! ...Példázza hát az én szerény életem, hogy az önmagát legyőzni képes ember legyőzhetetlen."...

Varga Vilmos a *Bólyai János* című monodrámája részleteit adja elő:

"Miatta nem vagyok én az Akadémia elnöke" - duzzog János az édesapja, Bólyai Farkas ellen.

A közeli, felújított barokk templom a Királyhágó-melléki református püspökségé. Itt működik és hirdet igét Tőkés László püspök.

I. Géza királyunk 1077-es halála után öccse, László herceg lett a király. Ellenségei rettegtek a természetes, vitéz uralkodótól. Bőkezűen segítette az egyház gyarapodását. Kemény, de népéhez igazságos, jólelkű volt. A "kegyes királyt" inkább szerették, mint félték.

A török megszálló még emléktől is nagyon félt. A Kolozsvári testvérek által remekbe készített, hatalmas, méltóságteljes ..."megaranyozott, lovas ónszobrát, mely a főegyház gáborában állott, valamint sz. István, Imre és László gyalog ércszobrát is összerombolta s ágyukat öntetett belőlük." - írta Hunfalvi. Szent László csontjait szétszórták, az általa épített székesegyház rommá tette. A várból akkor alig maradt valami. A későbbiekben e vár főkapitánya lett mindig az erdélyi fejedelem. Radó Polikárp szerint sírját nem a törökök, hanem 1565-ben a kálvinistává lett magyarok dúlták fel. Győrött és Esztergomban, Nagyváradon és Zágrábban vannak Szent László ereklyék, valamint számos ősi, ihletett templomi freskó, főleg Erdélyben.

A nagyváradi - kolozsvári hadiúton haladunk és hallgatjuk B. Kovács Júlia felolvasását. Mindig gazdagodunk valamivel.

Mezőtelegd (Tileagd). Székely határőrfalvak. Lakosságukat az 1050-1100-as években Udvarhelyre telepítették. A tatárok 1717-ig rendszeresen végigrabolták e vidéket.

Hatalmas víztározó magas gátak között, sokáig futunk mellette. Végre jó az út.

Alsólugos (Lugau de Jos), után **Tinód** (Tinaud). Itt született 1515 körül *Tinódi Lantos Sebestyén*. Balassi Bálint udvarában is élt, bejárta az országot. Históriai énekeinek értékét szövegük dokumentáló jellegén túl inkább a dallamuk jelenti. Ezek - némi átalakulással - népdalokban is fellelhetők. Énekeit a *Cronica* című gyűjteményében Kolozsvárott adta ki. Híres, krónikás énekei az *Egervár diadaláról szóló ének*, vagy az *Erdélyi história*. 1556-ban halt meg.

Jobboldalt a Királyerdőt látjuk, balról pedig a Rézhegység látszik. Még mindig a Partrumban járunk.

Kőrösgégény (Ghegie Regie), **Kőröstopa** (Topa de Cri). Itt óriási, négyméteres, gerendából rótt keresztben a megfeszített Krisztus. Többszólamú szép zenét hallgatunk, tercelnek is.

Jó úton /E 60/, de nehézkesen halad a busz fel a szerpentínen, a Királyhágó nyúlványain. Elhagyjuk a Nagyváradi medencét, majd a Királyhágóról (a Buceáról) vidáman ereszkedünk alá a Sebesköröshöz. Olyan szűk a völgye, hogy a vaspálya mellett a közút már nem fér el. Fenséges kilátás.

Kolozs megye (Judetul Cluj). Gyönyörű, dombos-dombos, hegyes-völgyes táj. Több barlang van itt: a Szelek barlangja, 45 km a jelenleg feltárt szakasza. Bagaméry Béla 1956/57-ben fedezte fel. Négy emeletes, az alsó aktív, tehát vízfolyásos. Az erdélyi, kolozsvári barlangkutatóknak annak idején nem lehetetlenítették el a szekusok, mondhatni, szinte csak a barlangászok tartották magukat.

Kőrösfeketető (Negrini). Éppen nyüzsgő, zibongó vásár van. Megint mély völgyben futunk a vasút mellett.

Csucsa (Ciucea). Ady-émlékeket már hiába keresünk. Kazettáról hallgatjuk Varga Vilmos versmondását. Több helyen haladtunk el óriás méretű útmenti kereszt mellett. A bihari Kalotahavas már látszik, 1836 méter a tengerszint felett. Várnyomok. Barlangok. Nem messze innen kemény vulkáni kőzetet is fejtenek: dacitot, melyet zúzalék alakjában vasúti töltésekhez használnak.

Egyszerre csak élénkül a csapat: az őszi kikerics rózsaszínű virágai kandikálnak itt-ott. Védett, mérges, egyben gyógynövény. A talajban lévő hagymájából fel a szirmokig hosszú bibeszál ered. Magkezdeményei pedig lent telelnek át. Tavasszal fejlődik csak leveles szára, júniusig megsárguló, elbarnuló magtermő tokokkal. Tíz hónap a virágzástól számítva! Ezer másíknál: röpke 2 hét! Teremtője játékos kedvében volt.

Útszélesítés folyik. Ha visszatekintünk, látjuk a lankák, lapályok felett a messzeségben a karsztos, magas hegyeket.

Bánffyhunad (Huedin). Kalotaszeg legfontosabb települése és legnagyobb református temploma. Gyönyörű varrottasok, nemcsak az úr házában, a nép otthonra is, eladásra is szívesen hímez. *Kosztos Tibor* lelkipásztor és nyomdász fejleszti a vidéket. Itt ő a világító fáklya, aki a magyar tudatot erősíti. Itt született 1882-ben *Ravasz László* református püspök. Határainkon túl is elismert igehirdető, teológus, igen jelentős egyházi, irodalmi munkássággal. 40 kilométerrel feljebb *Jósika Tibor* halt hősi halált.

Kőrösfő (Izvorul Crisului). Utca-hosszat nézegetjük a sok szép portékát. Tisztaszoba, árukínáló. A Domboldalon, Bartók és Kodály kedvenc templomában *Ferenc László* főesperes úr kalauzol bennünket. A templomot a festett fakazettás mennyezetig az *Umling* ezermester-asztalos család alkotta. Pünkösdkor konfirmálásra ünnepien beöltöznek.

A falon márványtáblára vésték a Világháborúk hőseinek neveit a megkülönböztető ragadványnevekkel:

Antal György bolygó a Jánosé, Antal György bolygó a Mártoné, Antal György cseme, Antal György köntös, Antal János menyhárt, Antal Márton nyul, Korpos István kerekes, Korpos István kolléga, Korpos János ferce, Korpos Márton gatyá, Kovács Ferenc csucsi, Kovács György baka, Kovács György mocsi.

AZ I. V HÁB.-BAN ELESETT HŐSEINK 1914-18. TUDJUK, HOGYHA A MI FÖLDI SÁTORHÁZUNK ELBOMOL: ÉPÜLETÜNK VAN ISTENTŐL: NEM KÉZZEL CSINÁLT ÖRÖKKÉVALÓ HÁZUNK A MENNYBEN. III. KOR. 5.1

Elhaladunk a befoglalt Körös forrása mellett és hamarosan jobbra térve keskeny úton **Gyerőmonostorra** (Manastireni) érünk. A községet az Árpádkorban itt élő Gyerőfi családról nevezték el. Az árpád-kori román stílusú templomot a tatárok felgyújtották. Gót stílusban újult meg. Az L alakú karzat gyönyörű fakazettáit *Umling Lőrinc* festette. Szószékét egyetlen kötömbből faragták. Kékszínű írásos hímzéssel van az egész templom elegánsan felöltöztetve. *Kiss Tibor*, rátermett fiatal lelkész úr vezet minket. Az első tatárdúlás után a védfalat magasították. Lehet, hogy III. Károly óta lett ismét, jelenleg is láthatóan alacsony a védfal. A templomot kettős rétegű zsindegy fedeti. Tornya nyúlánk, fiatornyos. Cintermében több szép síremlék. Az egyik öles kőkereszt vésett szövege:

A Hű nők, gondos anyák egyik kitűnő példányának, ref pap Hori Farkasné szül Aumüller Róznának kit élte 46, házassága 27 ik évében közrészvét kísért sírjába. Legyen álma csendes, emléke áldott. Sz.1823 júli:16 + 1869 máj:1.

A község 1561 óta a református vallású. "Cuius regio, eius religio" (akié a hatalom, azé a vallás) - a földesúr reformált, a népnek követnie kellett.

Mára **Oláhmonostorral** összenőtt. Itt húzódott Észak- és Dél-erdély határa. A Dél-erdélyen rekedt legények a katonaság elől Bánffyhunyadra szöktek. Házaikat a hegyekből lehúzódnok elfoglalták. Elsétálnak a frissen épült parókiához. Termésköböl és fából épült, nagy üvegfelületekkel. Tetőterében a lelkész családja, földszintjén a közösségi terem. Hétköznapi itt tartják az istentiszteleteket, az asszonyok jelenlétében. Vasárnap a lányok, asszonyok népviseletbe öltöznek és a férfiak is itt vannak. Errefelé minden magyar református, vegyes házasság el sem képzelhető. A felújított templom felszentelésekor az egész falu együtt szilveszterezett és az év végi együttlétet évről évre megrendezik.

Civilizáltan mulatnak, szép népdalszóval és másnap újra találkoznak a 11 órai istentiszteleten. Volt egy népviseletes esküvő is. A gyülekezetnek négyszólamú dalárdája van! Hagyomány szeret, a népi tárgyakat gyűjtik.

Wertán Zsolt
(folytatjuk)

Könyveink, könyveink...

Talán véletlen, talán nem... április-május fordulóján nyílt meg a budapesti Kongresszusi Központban a *Nemzetközi Könyvkiállítás*. És májusi számunkban sokezer főnyi - országos méretekben nem "elsöprő" nagyságú - magyarörmény közösségünk szívet melengetően gazdag és értékes könyvterméséről számolhatunk be. (Akkor is így van ez, ha az egyik könyv szerzője, *Miklósi Sikes Csaba* csupán "tiszteletbeli örmény" - viszont egészen erdélyi!)

"Hisszük, hogy ebben a munkában, benne van az egész magyarság lelke, élete, költészete tudománya, művészete, folklórja, nagyjai, hősei és mártírjai."

(Révai Mór 1926-ban, halálos ágyán írott zárszava a Révai Lexikonhoz)